



Tahar BEN JELLOUN (n. 1944), scriitor și filosof francez de origine marocană. Dintr-o bibliografie abundentă, se remarcă: (poezie) *Les amandiers sont morts de leurs blessures* (1976), *A l'insu du souvenir* (1980), *Poésie complète* (1995); (roman) *Moha le fou, Moha le sage* (1978), *L'enfant de sable* (1985), *La nuit sacrée* (1987), *L'homme rompu* (1994), *La nuit de l'erreur* (1997), *L'auberge des pauvres* (1999); (eseu) *Hospitalité française* (1984), *Alberto Giacometti* (1991). Eseul său *Le racisme expliqué à ma fille* (1998) a fost tradus în 25 de limbi.

Traducătoarea, **Ioana-Crina COROI**, a absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, specializarea Limba și literatură franceză – Limba și literatura română, și Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării din cadrul aceleiași universități, specializarea Limba și literatura română – Limba și literatura germană. Traduceri: Philippe Lane, *Periferia textului*, Seria „Științele limbajului”, Colecția „Academica”, Editura Institutul European, Iași, 2007.

Tahar Ben Jelloun

Rasismul
pe înțelesul fiicei mele

urmat de
„Năvala urii”

Traducere din franceză de Ioana-Crina COROI

CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria Văruș Shakespeare, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel.: 23 21 22. E-mail: librariavs@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecția *Verde* este coordonată de Vitalie Coroban

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Valentin Guțu

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/Tehnoredactare: Ana Cioclo

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 91902)

Tahar Ben Jelloun

LE RACISME EXPLIQUÉ À MA FILLE

© Éditions du Seuil, 1998, 1999, 2004

Tahar Ben Jelloun

RASISMUL PE ÎNȚELESUL FIICEI MELE

Ediția I, octombrie 2009

© Cartier, 2009, pentru prezenta versiune românească.

Această ediție a apărut într-un tiraj de 800 de exemplare. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Ben Jelloun, Tahar

Rasismul pe înțelesul fiicei mele / Tahar Ben Jelloun; trad. Ioana-Crina Coroi. – Ch. : Cartier, 2009 (Combinatul Poligr.). – 160 p. – (Colecția „Verde”).

Tit. orig. : Le racisme expliqué à ma fille. – 800 ex.

ISBN 978-9975-79-594-4.

087.5:323.12

J 44

Pentru Mérième

Introducere

Ideea de a scrie acest text mi-a venit pe 22 februarie 1997, pe când mă duceam cu fiica mea să protestez împotriva proiectului de lege Debré cu privire la intrarea și șederea străinilor în Franța. Fiica mea, în vârstă de zece ani, mi-a pus multe întrebări. Voia să știe de ce se manifesta, ce însemnau anumite sloganuri, dacă ajuta la ceva să defilăm protestând pe stradă etc.

Așa am ajuns să vorbim despre rasism. Aducându-mi aminte de întrebările și de gândurile ei, am redactat un text. Într-o primă etapă, l-am citit împreună. A trebuit să-l rescriu aproape în întregime. A trebuit să schimb cuvintele complicate și să explic noțiunile dificile. O altă lectură a avut loc în prezența a două dintre prietenele ei. Reacțiile lor au fost foarte interesante. Am ținut seama de ele în versiunile pe care le-am redactat după aceea.

Acest text a fost scris cam de cincisprezece ori. Din nevoia de claritate, de simplitate și de obiectivitate. Aș vrea să fie accesibil tuturor, chiar dacă se adresează mai cu seamă copiilor între opt și paisprezece ani. Și părinții lor l-ar putea citi.

Am plecat de la principiul potrivit căruia lupta împotriva rasismului începe cu educația. Copiii se pot educa, adulții nu. De aceea, acest text a fost gândit și scris cu scop pedagogic.

Aș vrea să le mulțumesc prietenilor care au avut bunăvoința să recitească acest text și care mi-au împărtășit din remarcile lor. Le mulțumesc și prietenelor lui Mérième care au luat parte la elaborarea întrebărilor.

– Spune-mi, tată, ce este rasismul?

– Rasismul este un comportament destul de răspândit, comun tuturor societăților, dar, vai!, care a devenit banal în anumite țări, pentru că se întâmplă nici să nu-l mai băgăm în seamă. Înseamnă a nu avea încredere, ba chiar a batjocori persoanele cu caracteristici fizice și culturale diferite de ale noastre.

– Când spui „comun”, vrei să spui normal?

– Nu. Dacă un comportament este obișnuit, el nu este neapărat și normal. În general, omul tinde să nu aibă încredere în cineva diferit de el, într-un străin, de pildă; un comportament vechi de când e lumea; este universal. El afectează întreaga lume.

– Dacă afectează întreaga lume, eu aș putea fi rasistă!

– Mai întâi de toate, firea spontană a copiilor nu este una rasistă. Un copil nu se naște rasist. Dacă părinții sau apropiații lui nu i-au băgat în cap idei rasiste, atunci nu există vreun motiv pentru ca el să ajungă rasist. Bunăoară, dacă cineva te face să crezi că cei cu pielea albă sunt superiori celor cu pielea neagră, dacă iei în serios această afirmație, atunci ai putea avea un comportament rasist cu privire la negri.

– Ce înseamnă să fii superior?

– Înseamnă să crezi, de pildă, doar pentru că ai pielea albă, că ești mai inteligent decât cineva care are pielea de altă culoare, neagră sau galbenă. Cu alte cuvinte, trăsăturile fizice ale corpului omenesc, care ne deosebesc unii de ceilalți, nu implică vreo inegalitate.

– Tu crezi că eu aș putea să devin rasistă?

– Să devii e posibil; totul depinde de educația primită. E mai bine să știi și să încerci să nu fii, adică să accepți ideea că orice copil sau adult este în stare, într-o bună zi, să aibă un sentiment și un comportament de respingere cu privire la cineva care nu i-a făcut nimic, dar care este diferit de el. Se mai întâmplă. Într-o zi, fiecare dintre noi am putea avea un gest rău, un sentiment rău. Nu ne

place un om care nu ne e familiar, ne gândim că suntem mai buni decât el, avem un sentiment fie de superioritate, fie de inferioritate față de el, îl respingem, nu îl vrem ca vecin, cu atât mai puțin ca prieten, din simplul motiv că este vorba de cineva diferit.

– Diferit?

– **Diferența** este opusul asemănării, a ceea ce este identic. Cea dintâi diferență vădită este sexul. Un bărbat se simte diferit de o femeie. E valabilă și reciproca. Când vine vorba de această diferență, în general, apare atracția.

De altfel, cel pe care-l numim „diferit” are pielea de altă culoare decât noi, vorbește o altă limbă, gătește altfel decât noi, are alte obiceiuri, o altă religie, alte feluri de a trăi, de a sărbători etc. Există diferența care se manifestă prin aparențele fizice (tală, culoarea pielii, trăsăturile chipului etc.), dar există și diferența de comportament, de mentalități, de credințe etc.

– Așadar, rasistului nu-i plac limbile, bucătăriile, culorile care nu sunt ale sale?

– Nu, nu întru totul; unui rasist poate să îi placă și să învețe alte limbi pentru că are nevoie

de ele la serviciu sau din plăcere, dar poate avea o părere negativă și nedreaptă despre popoarele care vorbesc acele limbi. După cum la fel de bine poate refuza să închirieze o cameră unui student străin, de pildă vietnamez, dar totuși să-i placă să mănânce în restaurante asiatice. Racist este cel care crede că tot ce-i diferit de el îi amenință liniștea.

– Racistul se simte amenințat?

– Da, deoarece se teme de cel care nu seamănă cu el. Racist este cineva care suferă de un complex de inferioritate sau de superioritate. E cam același lucru, de vreme ce comportamentul lui, și-ntr-un caz, și-n celălalt, este unul de dispreț.

– Se teme?

– Omul are nevoie de siguranță. Nu-i prea place ceea ce riscă să-l deranjeze în certitudinile lui. Are tendința de a nu se încrede în ceea ce-i nou. Deseori, ne temem de ceea ce nu cunoaștem. Ne temem pe-ntuneric pentru că nu vedem ce ni s-ar putea întâmpla atunci când toate luminile sunt stinse. Ne simțim lipsiți de apărare în fața necunoscutului. Ne închipuim lucruri oribile. Fără noimă. Nu-i logic. Uneori, nimic nu ne justifică teama și, cu toate acestea, ne temem. Parcă nici

nu gândim, reacționăm ca și cum chiar ar exista o amenințare reală. Rasismul nu este ceva drept sau rezonabil.

– Tată, dacă rasist este omul care se teme, atunci conducătorul unui partid căruia nu-i plac străinii se teme tot timpul. Cu toate acestea, de fiecare dată când el apare la televizor, eu sunt cea care mă tem! Urlă, îl amenință pe ziarist și bate cu pumnul în masă.

– Da, însă acest conducător de care vorbești este un om politic recunoscut pentru agresivitatea lui. Rasismul lui se exprimă violent. Oamenilor prost informați el le spune lucruri false, tocmai ca ei să se teamă. El exploatează frica, uneori reală, a oamenilor. De pildă, le spune că imigrații vin în Franța ca să ocupe locurile de muncă ale francezilor, ca să primească ajutor social și ca să aibă servicii medicale gratuite în spitale. Nu-i adevărat. Adesea, imigrații fac muncile pe care francezii le refuză. Își plătesc impozitele și cotizează la asigurările sociale; au dreptul la îngrijire medicală atunci când se îmbolnăvesc. Dacă mâine, din nenorocire, ar fi expulzați toți imigrații din Franța, economia acestei țări s-ar prăbuși.

– Înțeleg. Rasistul se teme fără motiv.

– Se teme de cel străin, de cel pe care nu-l cunoaște, mai ales dacă străinul acela este mai sărac decât el. Mai degrabă va avea încredere într-un miliardar american decât într-un muncitor african. Mai mult de-atât, când un emir din Arabia vine în concediu pe Coasta de Azur, e primit cu brațele deschise, pentru că nu e primit ca un arab, ci ca un om bogat, care vine să cheltuiască bani.

– Ce este un **străin**?

– Cuvântul „străin” vine de la cuvântul „straniu”, care înseamnă din afară, din exterior. Îl desemnează pe cel care nu face parte din familie, care nu aparține de clan sau de trib. E cineva care vine dintr-o altă țară, fie ea apropiată sau îndepărtată, uneori dintr-un alt oraș sau sat. De aici a apărut cuvântul „**xenofobie**”, care înseamnă ostil față de străini, față de cei care vin din străinătate. Astăzi, cuvântul „straniu” înseamnă ceva extraordinar, foarte diferit de ceea ce vedem de obicei. Este sinonimul cuvântului „ciudat”.

– Când mă duc în Normandia, la prietena mea, eu sunt o străină?

– Pentru locuitorii de acolo, da, fără îndoială, de vreme ce vii din altă parte, de la Paris, și

ești marocană. Ți aduci aminte când ne-am dus în Senegal? Ei bine, pentru senegalezii, noi eram niște străini.

– Dar senegalezilor nu le era frică de noi și nici mie de ei!

– Da, pentru că mama ta și cu mine îți explicaserăm că nu trebuie să te temi de străini, fie ei bogați sau săraci, mari sau mici, albi sau negri. Să nu uiți asta! Mereu suntem străini pentru cineva, adică suntem mereu percepuți de cel care nu face parte din cultura noastră ca fiind străini.

– Spune-mi, tată, eu tot n-am înțeles de ce rasismul există cam peste tot.

– În societățile foarte vechi, numite primitive, omul se comporta aproape ca un animal. O pisică își marchează mai întâi teritoriul. Dacă vreă altă pisică sau vreun alt animal încearcă să-i fure mâncarea sau puii, pisica în cauză se apără și-și apără ce-i al ei din toate puterile. La fel și omul. Ți place să aibă casa lui, pământul lui, bunurile lui și se luptă ca să le păzească. E și normal. Rasistul se gândește că străinul, oricare ar fi el, o să îi ia bunurile. Prin urmare, se păzește de el, chiar fără să se gândească, aproape din instinct. Animalul nu